

stal mimo zavestne volje ali družbenega planiranja, ter da temelji na tradicionalni avtoriteti in na prenosu znanja med »mojstri« in »vajenci«. Vsak poskus vmešavanja države ali katerekoli centralne avtoritete v delovanje znanosti bi pomenil dušenje njenega svobodnega razvoja, saj, tako kot ekonomija pri Hayeku, tudi učinkovito delovanje znanosti temelji na svobodni interakciji mnogih osebnih, neizrekljivih in fragmentiranih znanj – »znanstveno mnenje ni mnenje enega samega uma, temveč je razpršeno v tisoče fragmentov v množici posameznih glav« (Polanyi, 1962: 4) –, mnogih neodvisnih iniciativ, ki, mimo zavestnega načrta, spontano proizvedejo znanstveno polje kot tako. To seveda ne pomeni, da je znanstveni svet brez pravil ali prepuščen povsem arbitrarnim impulzom posameznih raziskovalcev – za urejenost znanosti skrbi tradicionalni sistem avtoritete, utemeljen na meritokratskih hierarhijah in profesionalni etiki.

Z nekaj zmagoslavja in veliko olajšanja Polanyi tudi retroaktivno dokumentira zgodovinski neuspeh centralnega planiranja v znanosti tako v Sovjetski zvezi kot v Veliki Britaniji (Polanyi, 1962: 4–7), a njegov glavni argument je veliko bolj splošen, ambiciozen in političen. Čeprav za opis delovanja znanstvenega polja uporabi hayekovski model, izdelan za ponazoritev delovanja prostega trga v ekonomiji, ne zagovarja podreditve znanosti gospodarstvu. Pri zagovoru popolne avtonomije in čistosti znanosti je dosleden – zanj je znanost lahko učinkovita in produktivna le, če obstaja zaradi znanosti same, če se ne podreja nobenim zunanjim kriterijem in diktatom, tudi če so ti kapitalistični oziroma tržni. Za razliko od Hayeka, ki mu prosti trg predstavlja najvišjo in najpopolnejšo obliko družbene organizacije in idealno institucijo, po modelu katere je potrebno oblikovati tudi vse ostale družbene institucije (razen morda poslovnih fakultet in fakultet za ekonomijo, da bi lahko neoliberalni razumniki še naprej uživali prednosti javnega financiranja in sistema javnih uslužbencev), sta za Polanyija tako prosti trg kot svobodna ali čista znanost le dve posebni in ločeni konkretni udejanjenji nečesa, kar imenuje višje načelo: »Samokoordinacija neodvisnih znanstvenikov uteleša višje načelo, načelo, ki se, če ga apliciramo na produkcijo in distribucijo materialnih dobrin, izraža kot trg.« (Polanyi, 1962: 10)

Ta moment je tisto, kar je v Polanyijevi epistemologiji in sociologiji znanosti res prelomno – analiza, ki deluje kot preprosta aplikacija Hayekovega modela na novo družbeno področje, se kljub uporabi metafore trga idej ustavi pred svojo zadnjo logično konsekvenco (določitvijo zna-

kaj temu podobnega spontano pojavi kot nenadejan rezultat omejenih zasebnih pobud in individualnih dejanj (Fine in Milonakis, 2009: 264).